

MJESTO HRVATSKE SREDNJOVJEKOVNE PISMENOSTI U KROATISTIČKOJ IZOBRAZBI NA POČETKU 21. STOLJEĆA

Ivana Eterović

(Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Odsjek za kroatistiku)

Katedra za filologiju slavensku s osobitim obzirom na povijest jezika i literature hrvatske i srpske jedna je od šest katedara koje postoje od sama osnutka tada Mudroslovnoga fakulteta 1874. godine. Neovisno o kasnijim studijskim preustrojima koji su naposljetku rezultirali i izdvajanjem Odsjeka za kroatistiku, središnje mjesto među slavističkim kolegijima zauzela su već tada predavanja o staroslavenskome jeziku i drugim paleoslavističkim temama (npr. paleografskim). Premda je takav status staroslavenski jezik zadržao većinom do danas, u posljednje se vrijeme može sve češće naići na propitivanja potrebe za takvim kolegijem na kroatističkome, odnosno slavističkome studiju. U ovome se radu na temelju aktualnih nastavnih planova i programa hrvatskih visokih učilišta na kojima se poučavaju staroslavenski jezik i hrvatska srednjovjekovna pismenost, uz poseban naglasak upravo na filozofske fakultete, razmatra njihovo mjesto u svjetlu danas toliko često proklamirana zahtjeva za interdisciplinarnošću.

Ključne riječi: kroatistika, slavistika, paleoslavistika, hrvatska srednjovjekovna pismenost, kurikulum, izobrazba

Katedra za filologiju slavensku s osobitim obzirom na povijest jezika i literature hrvatske i srpske jedna je od šest katedara koje postoje od sama osnutka Mudroslovnoga (danas Filozofskoga) fakulteta 1874. godine (Damjanović 1996: 29). Njezin osnutak i kasniji razvoj prikazao je Stjepan Damjanović u nekoliko svojih radova, prateći ujedno pomak u statusu paleo-

slavističkih tema (1996; 1997; 2014). Prvi profesor slavistike na Sveučilištu u Zagrebu Lavoslav Geitler dao im je središnje mjesto među slavističkim kolegijima: poučavala se gramatika staroslavenskoga jezika, čitali su se i tumačili odabrani staroslavenski tekstovi, učio se sastav, podrijetlo i razvoj slavenskih pisama, uz sustavno poučavanje slavenske poredbene gramatike i poredbene indoeuropeistike (Damjanović 1996: 30–33). Takav status staroslavenski jezik gubi nakon Drugoga svjetskog rata kada paleoslavistiku počinje predavati Josip Hamm postajući uvodom u studij slavenskih jezika koji slušaju – obično u prvim semestrima studija – studenti “narodnoga jezika i književnosti” i studenti slavistike (Damjanović 1996: 49). Umjesto njega u središte zanimanja i poučavanja dolaze nacionalne slavenske filologije (Damjanović 1997: 156). Premda je krajem 19. stoljeća slavistika još uvijek funkcionirala kao jedinstvena disciplina, Katedra za hrvatski i srbski jezik i književnost izdvaja se iz Katedre za slavensku filologiju već akademske godine 1875/1876. (Damjanović 1996: 29–30), a brojni kasniji preustroji studija slavistike rezultirali su naposljetku u naše vrijeme trima zasebnim odsjecima: istočnom, zapadnom i južnom slavistikom (Damjanović 1998).

Početak 21. stoljeća mogu se zamijetiti sve glasnjia propitivanja potrebe za staroslavenskim jezikom i drugim paleoslavističkim temama (npr. paleografskim) na kroatističkome, odnosno slavističkome studiju, što nesumnjivo ukazuje na daljnje rastakanje njihova nekadašnjega statusa. Stjepan Damjanović optimistično drži da će, barem u Hrvatskoj, staroslavenski jezik još neko vrijeme čuvati svoju nekadašnju poziciju, no upozorava da zasigurno neće biti tako u svim slavističkim središtima (2014: 182–183). Pretpostavivši da bi se previranje u pozicioniranju staroslavenskoga jezika unutar studija nacionalne filologije moglo odraziti i u nastavnim planovima i programima hrvatskih visokih učilišta na kojima se predaje staroslavenski jezik i/ili hrvatska srednjovjekovna pismenost, kako u nastavnim predmetima (izvedbeni plan) tako i u opsegu sadržaja (silab), odlučila sam ovom prilikom istražiti njihovu zastupljenost u nastavnim planovima i programima mahom studija kroatistike i slavistike za akademsku godinu 2014/2015. dostupnima na mrežnim stranicama odgovarajućega fakulteta, odnosno studija.¹ Istra-

¹ Premda bi bilo potrebno detaljno popisati izvore, u ovome radu neću to učiniti zbog prostornih ograničenja; navođenje bi internetske adrese svakoga pojedinog izvora (studijski programi, izvedbeni planovi i silabi nastave jednopredmetnoga i dvopredmetnoga preddiplomskoga i diplomskoga studija hrvatskoga jezika i književnosti svakoga hrvatskoga filozofskog fakulteta) oduzelo suviše prostora i znatno opteretilo tekst, a neke poveznice danas ionako više nisu

živanje je ograničeno samo na jednu akademsku godinu jer su jedino za nju bili dostupni nastavni planovi i programi za sve studije, no širenje korpusa pokazalo se većinom nepotrebnim s obzirom na to da i takav probir dopušta izvođenje važnih zaključaka.

Danas se staroslavenski jezik predaje na filozofskim fakultetima svih hrvatskih sveučilišta osim onoga u Dubrovniku, koji nema srodnih studijskih programa, i to obično na studiju hrvatskoga jezika i književnosti. Zagrebački Filozofski fakultet nudi i studij slavistike, danas rascjepkan na tri odsjeka ne računamo li kroatistiku, a uz njega Odjel za kroatistiku i slavistiku postoji još samo u Zadru gdje se uz kroatistički studij nude studij kroatistike i južnoslavenskih filologija te studij rusistike, zahvaljujući čemu kroatistika danas jedino ondje i opstoji u suživotu sa svojim slavističkim okružjem. U Zagrebu se među studijima svih slavenskih jezika i književnosti staroslavenski jezik ne predaje više isključivo na južnoj slavistici; na preddiplomskome studiju nudi se kolegij *Osnove poredbenog slavenskog jezikoslovlja*, no koliko je moguće procijeniti na temelju silaba, zamišljen je kao teorijski uvod u poredbeno jezikoslovlje uopće. Rusisti i ukrajiniisti slušaju obvezni kolegij *Osnove staroslavenskoga jezika* na preddiplomskome studiju, koji im je preduvjet za upis kolegijâ iz povijesne gramatike odgovarajućega jezika, a u okviru kojega se upoznaju s fonologijom i morfologijom staroslavenskoga jezika te odnosom slavenskih pisama. Slično vrijedi i za poloniste, no na njihovu je studiju, kako čitamo u programu, kolegij *Osnove staroslavenskoga jezika* izborni, a u njegovu poučavanju prevladava kontrastivni pristup (usporedba staroslavenskoga s hrvatskim i poljskim). Vrlo je zanimljiv status staroslavenskoga jezika na studijima češkoga i slovačkoga jezika i književnosti: riječ je o izbornome kolegiju na preddiplomskome studiju koji postaje obavezan za one koji žele upisati diplomski studij, a studenti ga slušaju prema “pojačanu” – kroatističkome programu.

Takva slika potvrđuje krizu staroslavenskoga jezika koji se sve više doživljava teretom, a ako je i zadržan u studiju pojedine slavenske nacionalne filologije, nastoji ga se svesti na same osnove (što je danas nerijetko i opća sudbina dijakronijske lingvistike). S jedne strane vrlo je začudan njegov položaj unutar studijâ češkoga i slovačkoga jezika i književnosti imamo li na umu da prvi slavenski književni jezik u zapadnoslavenskim zemljama

aktivne. Potpunu informaciju vjerojatno pružaju samo arhive pojedinoga studija kroatistike. Samo ću navesti da sam objavljenomu materijalu pristupala krajem travnja i početkom svibnja 2015. godine.

nije imao ni izdaleku onakvu sudbinu i ulogu kakvu je imao u istočnoslavenskim i južnoslavenskim zemljama, a zbog istog razloga iznenađuje s druge strane apsurdno izbacivanje staroslavenskoga jezika iz programa studija južne slavistike, što je vjerojatno jedinstvena pojava na sveučilištima uopće. U svakom slučaju, posve je jasno da danas ne postoji jedinstveno shvaćanje vrijednosti staroslavenskoga jezika, odnosno njegova mjesta u studiju unutar svih sastavnica slavistike kao nekoć jedinstvene discipline. Studij hrvatskoga jezika i književnosti ostaje, čini se, njegovim posljednjim uporištem.

Kolegij *Staroslavenski jezik* izvodi se kao obvezan kolegij na prvoj godini svakoga hrvatskoga preddiplomskog studija kroatistike, stoga na razini samoga predmeta nije moguće pratiti ikakvu promjenu njegova položaja u odnosu na ranije stoljeće. Međutim nastava iz staroslavenskoga jezika doživjela je početkom 21. stoljeća dodatan udarac provedbom tzv. Bolonjskoga procesa uslijed kojega je reorganizacijom studija atomiziran taj nekoć opsežan kolegij. Premda je uspješno izbjegnuta zamka u očekivanju da se ne predaje ništa što studentima izravno ne služi u budućoj nastavi hrvatskoga jezika i književnosti – a samim time ujedno je zadržana i filološka bit struke čijom je upravo kronologija osovinom – način na koji je na pojedinih kroatističkom studiju program reformiran neizravno odaje (ili bi trebao odavati) i redoslijed prioriteta, pa tako i stav prema staroslavenskoj problematici. Pokazalo se da je staroslavenska jezgra, koja se u većoj ili manjoj mjeri zadržala na svim studijima, fonologija i morfologija prvoga slavenskoga književnog jezika, što ukazuje na to da se među stručnjacima to područje i dalje smatra neizostavnim dijelom kroatističke izobrazbe. Nasuprot tome slavenska pisma, odnosno čitanje i tumačenje staroslavenskih tekstova, na većini studijâ otišli su u drugi plan stekavši status izbornoga kolegija (Osijek, Pula, Rijeka) ili se pak obrađuju samo na obavijesnoj razini (Split, Zadar). Najopsežniji program izvodi se na zagrebačkoj kroatistici, gdje se studenti upoznaju s nastankom, tijekom i rezultatima slavenske misije, uče čitati slavenska pisma i raščlanjivati odabrane kanonske tekstove te slušaju fonologiju i morfologiju staroslavenskoga jezika. Na pojedinim studijima uočljiva je težnja za nadilaženjem novonastale fragmentarnosti nekadašnje jezgre slavističkoga studija uvođenjem kolegija iz slavenskoga poredbenog jezikoslovlja (obvezni kolegij na jednopredmetnome diplomskom studiju jezično-istraživačkoga smjera *Slavenska poredbena gramatika* u Osijeku, izborni kolegij na preddiplomskome studiju *Slavenska filologija* u Zadru) što nas može ohrabriti kao svojevrsan povratak izvorima.

Ovo je istraživanje dakle ukazalo na jasan stav na kroatističkim studijima da staroslavenski jezik treba i vrijedi zadržati, no neočekivanim se pokazao odnos prema hrvatskoj srednjovjekovnoj pismenosti. Naime samostalan kolegij *Hrvatski jezik u srednjem vijeku* sa statusom obveznog izvodi se samo u Zagrebu i Zadru, a na ostalim kroatističkim studijima pregled hrvatskoga glagoljaštva predaje se u okviru staroslavenskoga jezika (Osijek, Pula, Rijeka), dok se temeljitija obrada nudi u okviru drugih, počesto izbornih kolegija (Osijek: *Jezik hrvatskih glagoljaša*; Rijeka: *Glagoljaštvo, Jezik hrvatskih srednjovjekovnih tekstova*). Jedina je iznimka Split gdje se hrvatska srednjovjekovna pismenost obrađuje također u okviru izbornoga kolegija *Hrvatsko srednjovjekovlje: jezik i književnost*, ali tek na diplomskome studiju, dok se studenti prije toga ne susreću s njom u okviru *Staroslavenskoga jezika*. To pokazuje da se hrvatska srednjovjekovna pismenost na tome studiju ne smatra sastavnim dijelom temeljnoga korpusa znanja koje studenti stječu na preddiplomskome studiju, već tek svojevrsnom dodatnom specijalizacijom na diplomskome studiju.

Na pulskoj i riječkoj kroatistici zamjetna je tendencija uključenja u lokalni kontekst, odnosno valorizacije uloge širega zavičaja u hrvatskoj srednjovjekovnoj kulturi izbornim kolegijima o glagoljaštvu istarskokvarnerskoga prostora (Pula: *Glagoljski spomenici Istre i Kvarnera*; Rijeka: *Glagoljski spomenici na Krku/u Istri*); zanimljivo je usput primijetiti da analogne tendencije nema primjerice na splitskoj kroatistici gdje bismo očekivali pojačanu nastavu o hrvatskoj ćiriličkoj pismenosti. *Hrvatska ćirilička pismenost* predaje se kao izborni kolegij samo na zagrebačkome diplomskom studiju kroatistike. Ostali izborni kolegiji u vezi s temom ovoga izlaganja koji se izvode na hrvatskim studijima kroatistike jesu *Ćirilometodska baština u hrvatskoj kulturi 19. stoljeća* (Zagreb, Osijek), *Filološke analize hrvatskostaroslavenskih tekstova* (Zagreb), *Filozofsko-simbolički ustroj glagoljskoga pisma* (Osijek), *Stil glagoljskih sakralnih tekstova* (Zadar).

Hrvatska srednjovjekovna pismenost predaje se i na studiju hrvatske kulture – *kroatologiji*, kojemu je cilj upoznavanje i proučavanje cjeline hrvatskoga kulturnog i nacionalnog identiteta, a provodi se na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu, stoga je nužno i o tome reći nekoliko riječi. U okviru toga studija izvodi se samo jedan kolegij u vezi s hrvatskom srednjovjekovnom pismenosti, a to je obvezni kolegij na preddiplomskome studiju *Hrvatski glagolizam*, dok se kolegij *Razvoj hrvatskoga jezika* nudi kao izborni na diplomskome studiju znanstvenoga ili nastavničkog smjera (oba

Filozofski fakultet	Nastavni predmet	Semestar	Status
Zagreb	<i>Staroslavenski jezik</i>	I.	O
	<i>Hrvatski jezik i književnost u srednjem vijeku</i> (jezični modul)	II.	O
	<i>Ćirilometodska baština u hrvatskoj kulturi</i> <i>i politici XIX. stoljeća</i>	II/IV.	I
	<i>Filološke analize hrvatskostaroslavenskih tekstova</i>	VII/IX.	I
	<i>Hrvatska ćirilička pismenost</i>	VIII/X.	I
Osijek	<i>Staroslavenski jezik</i>	I.	O
	<i>Staroslavenski jezik i hrvatsko glagoljaštvo</i>	II.	O
	<i>Slavenska pisma</i>	II.	I
	<i>Ćirilometodska baština u hrvatskoj kulturi</i> <i>19. stoljeća</i>	IV.	I
	<i>Jezik hrvatskih glagoljaša</i>	IV.	I
	<i>Filozofsko-simbolički ustroj glagoljskoga pisma</i> <i>Slavenska poredbena gramatika</i>	V. VII.	I I
Pula	<i>Uvod u staroslavenski jezik</i>	I.	O
	<i>Glagoljski spomenici Istre i Kvarnera</i>	I.	I
	<i>Fonologija i morfologija staroslavenskoga jezika</i>	II.	O
	<i>Čitanje i tumačenje staroslavenskih tekstova</i>	II.	I
Rijeka	<i>Fonologija i morfologija staroslavenskoga jezika</i>	I/II.	O
	<i>Slavenska pisma</i>	I.	I
	<i>Glagoljski spomenici na Krku u Istri</i>	II.	I
	<i>Glagoljaštvo</i> <i>Jezik hrvatskih srednjovjekovnih tekstova</i>	VII. VIII.	O/I O/I
Split	<i>Starocrkvenoslavenski jezik</i>	II.	O
	<i>Hrvatsko srednjovjekovlje: jezik i književnost</i>	VIII.	I
Zadar	<i>Staroslavenski jezik</i>	I.	O
	<i>Hrvatski jezik u srednjem vijeku</i>	II.	O
	<i>Slavenska filologija</i>	II.	I
	<i>Stil glagoljskih sakralnih tekstova</i>	VII/IX.	I

Tablica 1. Zastupljenost kolegija iz staroslavenskoga jezika i hrvatske srednjovjekovne pismenosti na hrvatskim filozofskim fakultetima²

² Uza svaki je kolegij precizirano u kojemu se semestru predaje i je li obvezan ili izborni. Semestar i obvezatnost pojedinih kolegija mogu biti ovisni o modulu; u takvim se primjerima u tablici naznačuje npr. VII/IX. ili O/I bez dodatnoga navođenja o kojemu je modulu riječ (također zbog prostornih ograničenja).

jednosemestralna).³ Govoreći o suvremenom položaju staroslavenskoga jezika u sveučilišnoj nastavi kroatistike i slavistike, Stjepan Damjanović upozorava da bi se slična redukcija mogla dogoditi i u budućnosti kroatističkoga studija: nakon eliminacije staroslavenskoga jezika uskoro bi naime na red mogla doći i povijest hrvatskoga jezika, a možda i koje drugo područje (2014: 183).

Iako se upoznavanje studenata s važnošću tropismenosti u hrvatskoj kulturi i književnosti spominje u opisu kroatološkoga kolegija *Hrvatski glagolizam*, tjedni plan nastave odaje gotovo potpunu usmjerenost na glagoljašku sastavnicu hrvatske kulture. Takva redukcija ne bi nas uopće trebala čuditi jer posve odgovara postavljenom cilju kroatološkoga studija, stoga je odabir kolegija o hrvatskome glagoljaštvu posve razumljiv jer se danas upravo (ili samo) glagoljica doživljava najbitnijom sastavnicom hrvatskoga kulturnog i nacionalnog identiteta.

Ovdje međutim valja podsjetiti da hrvatski kulturni i nacionalni identitet nije odredila samo glagoljica. Dok promjenu položaja staroslavenskoga jezika u hrvatskoj sveučilišnoj nastavi možda i možemo prihvatiti kao oznaku novoga doba, ambigvitetan odnos prema hrvatskoj srednjovjekovnoj pismenosti ne bismo ipak smjeli podcijeniti i zanemariti. Premda često ističemo hrvatsku srednjovjekovnu tropismenost i trojezičnost, čini se da u praksi izvan te, površinske razine odviše olako odustajemo od latiničkoga i ćiriličkoga korpusa hrvatske srednjovjekovne, pa i novovjekovne pismenosti, stoga se nadvladavanje toga nameće kao jedan od naših budućih zadataka.

Za razumijevanje nastavnoga plana i programa kroatologije valja imati na umu i različitu usmjerenost pri izradi kurikula Hrvatskih studija u odnosu na filozofske fakultete: Hrvatski studiji nastali su krajem 20. stoljeća i pod slabijim su utjecajem tradicije, neovisno o tome shvaćamo li je kao obogaćenje ili opterećenje, stoga su izradi svojih programa pristupili nastojeći ih oblikovati u skladu sa suvremenim strujanjima, što ne vrijedi i za filozofske fakultete koji u većoj ili manjoj mjeri čuvaju onaj humanistički ideal obrazovanja koji su naslijedili iz starijih razdoblja. Danas vrlo često spominjan zahtjev za interdisciplinarnošću realiziran je različito na tim dvama tipovima studija: interdisciplinaran pristup na studiju kroatistike provodi se ponajprije na metodološkoj razini – uvažavanjem različitih pristupa prilikom obrade tradicionalnih tema; interdisciplinaran pristup na studiju kroatologije provodi

³ Ovdje uz nužnu ogradu: onoliko koliko se ne predaje u okviru “povijesnih” kolegija.

se u prvome redu na predmetnoj/sadržajnoj razini – uključivanjem znanja različitih predmetnih područja koja su uobičajeno pripadala odvojenim disciplinama jer je u fokus postavljena *kultura*. S obzirom na bitnu različitost kroatističkoga i kroatološkog studija, posve je opravdano sumnjati u to mogu li doista kroatolozi predavati u svojoj biti filološki, dijakronijom dakle presudno obilježen, predmet hrvatski jezik i književnost (unatoč tomu što je to odnedavno moguće). Pritom uvođenje metodičkih i didaktičkih kolegija na studij hrvatske kulture ništa ne mijenja jer ključan problem, kako smo vidjeli, ne leži u tome, već upravo u samoj biti, odnosno temeljnome konceptu toga studija.

Sveobuhvatno znanje o staroslavenskoj baštini stječe se danas u Hrvatskoj isključivo na studiju kroatistike i već je to samo po sebi dovoljan razlog zbog kojega staroslavenski jezik treba i dalje zadržati svoje tradicionalno mjesto. Velik broj studenata međutim ne vidi svrhovitost toga kolegija, što možemo tek dijelom pripisati njihovoj nemotiviranosti, ali zasigurno prihvatiti i kao pokazatelj da u nečemu možda griješimo. Iako je ogoljenje staroslavenskoga jezika na samu njegovu strukturu (fonologiju i morfologiju) u pojedinim studijskim programima razumljivo jer proizlazi prije svega iz shvaćanja da se radi o temeljnim znanjima na koja se kasnije nadograđuju ona povijesnogramatička, istovremeno se u studenata – i to donekle s pravom – stvara dojam da se nastava prvoga slavenskoga književnog jezika svodi isključivo na puko memoriranje gramatičkih oblika (usp. Kuštović 2012: 25).

Osnovni je razlog tomu međutim lišavanje staroslavenskoga jezika njegova izvornoga konteksta, kada je bio upravo *ključ* za učenje slavenskih jezika i imao zato središnju ulogu u slavenskoj poredbenoj gramatici. Uska specijalizacija i fragmentarizacija znanja koja je s vremenom nastupila uzrokovala je i njegovo izmještenje na periferiju, a tvrdnja da poznavanje staroslavenskoga jezika pomaže boljem razumijevanju povijesti, i to ne samo one najstarije, svih slavenskih jezika (Brozović 1965/1966: 149; nav. prema Damjanović 2014: 204) danas mnogima djeluje neuvjerljivo, da i ne govorimo o suvremenoj percepciji opravdanosti uvjerenja Vatroslava Jagića da staroslavenski jezik nije ni tuđ ni nepoznat s obzirom na zajedničku, južno-slavensku osnovicu i da se tri četvrtine starohrvatskih i novohrvatskih oblika može iz njega izvesti (Damjanović 2006: 89–90; 2014: 191). Takvo stanje izvrsno se odražava i u gramatikama staroslavenskoga jezika, u što se možemo lako uvjeriti pogledamo li dvije hrvatske novijega doba – Hammovu i Damjanovićevu. Hammova još uvijek zadržava komparatistički okvir, što

odaju vrlo kratke napomene o razvoju pojedinih jezičnih kategorija i oblika u slavenskim jezicima u odnosu na stanje zatečeno u staroslavenskom jeziku, dok Damjanovićeve gramatika više ne sadrži takve podatke, ponajprije zbog težnje za sinkronijskim opisom sustava, no zasigurno i zbog svijesti o trenutnim okvirima unutar kojih se paleoslavistika kreće. Budući da se povijesni razvoj gramatičkih kategorija obrađuje na kolegijima iz povijesne gramatike hrvatskoga jezika, što nam preostaje u nastavi staroslavenskoga jezika?

Jedno od rješenja moglo bi biti i povratak izvornoj, filološkoj metodi i ponovno stavljanje naglaska na ono što je trenutno izmješteno: slavenska pisma, odnosno sam tekst, te upregnuće fonologije i morfologije prije svega u funkciju omogućivanja njegova čitanja i tumačenja, čak i po cijenu nešto slabije obuhvatnosti u njihovu usvajanju. Takav pristup mogao bi ne samo našim mladim kolegama osigurati toliko potrebnu kontekstualizaciju paleoslavističkih znanja već i svjetliju budućnost staroslavenskoga jezika u kurikulumima različitih studija, a tko zna, možda im omogućiti i užitek u njegovu čitanju.

LITERATURA

- Damjanović, Stjepan. 1996. Od Lavoslava Geitlera do Eduarda Hercigonje. "Croatica", 42/43/44: 29–54.
- Damjanović, Stjepan. 1997. Slavistika na Zagrebačkom sveučilištu od 1874. do 1914. godine. *Matija Mesić – prvi rektor Sveučilišta u Zagrebu: zbornik radova*. Gl. ur. Mato Artuković. Zagreb – Slavonski Brod: Sveučilište u Zagrebu – Hrvatski povijesni institut: 147–158.
- Damjanović, Stjepan (ur.). 1998. *Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Damjanović, Stjepan. 2006. *Opširnost bez površnosti*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Damjanović, Stjepan. 2014. *Novi filološki prinosi*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Kuštović, Tanja. 2012. Udžbenici i priručnici profesora Damjanovića. "Nova Croatia", 6: 19–28.

SUMMARY

THE PLACE OF MEDIEVAL CROATIAN LITERACY WITHIN THE STUDIES OF CROATIAN LANGUAGE AND LITERATURE AT THE BEGINNING OF THE 21ST CENTURY

The Chair of Slavonic philology, with special regard to the history of Croatian and Serbian languages and literatures, has been one of the six chairs existing from the very foundation of the Faculty of Philosophy in Zagreb in 1874. Regardless of the later reorganisation of studies (which ultimately resulted in the emergence of the Department of Croatian language and literature), the Old Church Slavonic language and other Paleoslavonic topics (e.g. paleography) retained the central place among the lectures in the Slavonic studies. Although the Old Church Slavonic language has mostly kept such a status to the present day, recently there began an increased questioning of the need for such a course within the university curricula of national Croatian philology in particular, or Slavonic philologies in general. In this paper, based on the examination of actual curricula at Croatian universities where Old Church Slavonic language and medieval Croatian literacy are taught, their place is discussed within the studies of Croatian language and literature, and with special regard to the so often proclaimed request for interdisciplinarity.

Keywords: Croatian studies, Slavonic studies, Paleoslavonic studies, medieval Croatian literacy, curricula, education